

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԵՒՆԵԼԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԶՄԴԻՑՈՒՄՆԱԿ , 13 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

Եւրոպացի կացութիւնը ընդհանրապէս հանդարացի կացած է . սակայն այս հանդարացութիւնը այնքան ամուր հիմնաց վրայ հատուատեալ չէ որ մեծ տէրութիւնները կարող ըլլան նուազեցնելու իրենց զօրաց թիւը . այլ ընդհակառակն գրեթէ ամէնքն ալ զանազան պատճառաւ քիչ կամ շատ թէ գաղտուի և թէ յայտնի զինուորական պատրաստութիւնները ընելու վրայ են : Տարակոյս չկոյ թէ այս պատրաստութեանց և զգուշութեանց միջոցաց գլուխոր և միակ պատճառը Գաղղիացոց նորահաստատ կայսերութին է : Թէպէտե Արուելոն Գ. ամէն կերպիւ կոշչատի և մեծ խոհեմութիւն կրբանեցնէ որպէսպի Եւրոպացի տէրութիւնները վատահութիւն ունենան կայսերական կառավարութեան վրայ, և այս բանին համար թէպէտե միտք ունի և առաջարկած է Գաղղիաց բանակին զօրաց թիւը՝ պակսեցնելու , և բաղաբագէտ անձինքը դուցէ կառկած ևս չունին Կայսեր գրաւոր և բանիւ բերանոց ըրած խաղաղափրական յայտարարութեանց անկեղծութեանը վրայ, սակայն ովլ կրնոյ գուշակել թէ Եւրոպէն Գ. Կայսրը կարող պիտի ըլլայ միշտ իւր ազատ կամացը և դատողութեանը համեմատ ուղիւ իւր բաղաբական ընթացքը . Ժամանակիս պարտգանելը կրնան անակնունելի և յանկարծական կերպիւ մը փոխութւ . բանզի փորձը ցուցուց բարու աշխարհի թէ հաստատուն կառավարութիւն մը խիստ գյոււր է Գաղղիոյ մէջ . թէպէտե առայժմ նշանները շատ ասպահով ըլլան :

Ըստարհակալութեանց փառքը ըստ այսպիս առաջանակ է կատարեան կերպիւ կից են գաղղիական առաջն կայսերութեան յիշատակին հետ որ կենցազազէանձինը իրաւամք կրտսենան թէ չըլայ որ ժողովուրդը քանի տարիէ ետև վաղեմի կայսերաց կան փառաց և աշխարհակալութեանց գոնէ մէկ մասը ձեռք ձգելու ջննք ընէ և փափաքի և

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏՐՈՅՆՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԵԼՈՒԿԻՔ ԱՐ ՀԵՏԱՄՊԻՏՍ

36. Վեւ նախընթաց թերթէն շարունակեալ :

37. Այս հայրին պլիտի հարցուեր թէ ուր ծնաւ
թէ ուր ծնաւ :

38. **Պարահանդէ կսներու մէջ ո՞ր ախորժելի կը բարձր**
կուրք փոխանակ ուտուելու ութի տակ կը պահանդէ կսներու մէջ ո՞ր ախորժելի կը բարձր

39. Ետնա և Վետովլ Մռները ինտորի կը ծըստ
ամին որ մարդոյս պղափկ քթէն և պղափկ բեն
նէն կարենան դուքս ինկնիլ, առանց իրեն
մի ծութիւնո կորսնդունելու .

40. Ո՞ր մօտ ազդատիսնի հետ շարաշար կը վարու
թէն հետը պինտ սիրով կեցուի .

41. Ի՞նչ է այն՝ որ վետակ կենայ, առջին մի
կը կենայ ու ետին ոչինչ. ծուռ կենայ՝ կ

տոր կտոր կըլլայ , թշհ դիւրաքս չ է . Յու
ուցան կտորու անցներուն մէկը՝ Ո՞ւզ զայք գ
րեցին . մէկ ուրիշը՝ բնական խազանշաննե
առին . մէկ միւսն ալ մարդոց մատանց և
չէն լրաժնուեցաւ . միւս մը՝ եղանակներու
և հողմերուն հետ գնաց . մէկն ալ գլուխն
ըզ իւրացուցին ընդ հանդապէս . երկու կ

մէկ պղոտիկ պատճառանք՝ վորքիկ գրգիռ մը կրնայ այս փափագը մէկէն արծարծել. յայնժամ գուցէ Նաբուռն դէռն կարող չըլլալով ժողովրդեան յախուռն բաղձանացը դէմ զնել. յակամայից բըռնադատեալ տնօր գըռւխը անցնի. և Գաղղիոյ արդի սահմաններէն դուրս ելլէ : Եհա այսպիսի դիմուածական և հաւանական պատճամունքներն են, որ կըպարտաւորեն Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները միշտ պատրաստութեան մէջ գըռնուիլ և զգոյշ ըլլալ Գաղղիացւոց կայսերութեը վրայ, գինէ քանի մը տարուան համար : Ի վերայ այսր ամենայնի Եւրոպայի խաղաղութիւնը այն քան օդտակար և հարկաւոր է թէ տէրութեանց և թէ աշխատասէր ու խոհեմ ժողովրդեան համար, որ ամէն կառավարութիւնները թէ ՚ի մասնաւորի և թէ միահամուռ ջանք կընեն միշտ խափանելու այն առիթները որոնք ընդհանուր խաղաղութիւնը վրդամիւրու պատճառ. մը կրնան տալ. Առայժմ այսպիսի վեհանձնական և խաղաղամիրական ջանքական ջանք և փափագ մը կը ցուցընէ նաև Գաղղիոյ կայսերական կառավարութիւնը. և սիրելի է ամէնուն հաւատալոր այս խոհեմ և խաղաղատէր քաղցաքականութեան ընթացքը պիտի շարունակուի միշտ. որուն վրայօք գաղղիական օրագիրները մեծ աղահովութիւններ կու տան : Այսուց մէջէն արժան համարեցինք Ճառանալ Դէկտանու օրագրոյն այս նիւթայն փրայօք ըրած խորհրդածութիւնը հալլորդել մեր յարգոյ ընթերցողաց, որ հետուեալն է :

“Յայսմհեաէ խաղաղութիւնը՝ Եւրոպիոյ ճըշմարիտ քաղաքականութիւնն է : Ով որ Եւրոպիոյ մէջ իշխանութեան կը հասնի, նոյն խոկ բարձրանալով յաթու իշխանութեան՝ կուսակից կ'ըլլա խաղաղութեան. վասն զի իւր իշխանութիւնը յարտեւ ու թեամբ ՚ի գործ դնելու համար միայ խաղաղապիրական խորհուրդներ կը ծնանին իւ սրտին մէջ : Հարկաւորութեան խրատուցը ու

լուանքն ալ խորանարդիմը մակերեւոյթները
և անկիւնները բռնեցին . մէկ հատն ալ
ջուխտ եղաւ գնաց . մէկալն ալ բնական գու-
ներուն տեսակը առաւ . և վերջապէս մէկն
ալ կուսնոսի ձեռքին մէջ պաշարուեցաւ :

• Ո՞ր քաղաքին բերդերը կեղեւս միջուկ բը-
նակիները կրնան ուտուիլ :

• (Օրագիրներէ ամէնէ շատախօսը որն է :

• Վաղակները՝ մարդոց չերեւելու համար կը
պահուին . բայց որ աւազակներն են , որ
մարդիկը չերեցնելու համար կը պահեն :

• Ո՞ր ահագին լեռն է , որ ձեռքերնուս մէջ
թեթև բանի մը պէս կը պտըտի :

• Ո՞ր շաղախեալն է այն՝ որ մեղաւոր չ'է . բայց
անմեղ խեղճը պահը օրերը ուտուի մեղա-
ւոր կը սեպուի :

• Ինսոր շգիսպոս բուանող ծառ մը կոստան-
դնուալովիս տիկին կը կոչուի :

• Ո՞ր Յոյն քարքարն է , որ մէկ կողմը որ զար-
նուած ըլլայ՝ այսոց տարփածու կ'ըլլայ :

• Որոնք են այն գիշատիչ գաղանները , որը ա-
ռանց մեղմնաս մը տալու՝ միշտ սաքերնու-
տակն են , թէև իրենք մեղի հետ շրջելէ կ
փախչին :

• Ո՞ր անդամնիս է , որ աշխարհի մէջ ամէն
թոնկագինն է . քաղաքաց գլխաւորը չ'է
բայց գլխաւոր մ' առանց անոր չկրնար ը-
լար , և իւր հազարաւոր բնակչօքը՝ առան-
ց մեղ ծանրութիւն մը տալու , ամէնէ տկա-
կողմերնէս իսկ կրնայ կախուիլ :

• Ո՞ր բայն է որ այսաստանի քաղաքացինիս

թիշտեղ այնքան աւելի ականջ չերռեիր , որպէս արքայական գահուն վըայ : Հարկաւորութիւնը դատաքննիչն է այն իշխանութեանց որ ուրիշդատաքննիչ չունին . ուստի խաղաղութիւնը ամենէն մեծ հարկաւորութիւնն է Եւրոպիոյ ընկերական կարգին :

“ Խաղաղութեան այս համակրութիւնը հետք-
հետէ ամէն կուսակցութեանց վրայ տիրեց : Ա-
մէն կուսակցութիւնները իրարու ետև դատա-
պարտեցին 1815ին հաշտութիւնը , երբոր իշխա-
նութեան սանձը ձեռքերնին չ'էր . և ամէն կու-
սակցութիւնները հետզհետէ մերժեցին զպատե-
րազմը երբոր իշխանութեան աթոռը բարձրա-
ցան : Այս ընթացքին փոփոխութեանը ի՞նչ
մեկնութիւն կրնայ տրուիլ . Ո՞եք մմբ կրնար ը-
սել թէ անձնասիրութեան և անձնական օգտից
պատճառաւ է . ոչ , անձնասիրութիւնը և դա-
հասիրութիւնը չ'էին որ հաշոեցուցին խաղաղու-
թեան հետ զանոնք ամէնքը՝ որը ՚ի սկզբան կը
դատապարտէին զայն : Որքան մարդիկ՝ որք վե-
րանորոգութեան ժամանակը կ'ատէին 1815ին ե-
ղած հաշտութիւնը , իշխանութեան հասանչու-
թոի յեղափոխութեամբը . իւ ի՞նչ ըրին յայն
ժամ . միթէ պատերազմ բացի՞ն իւրոպից գէմ .
միթէ 1815ին եղած հաշտութեան դաշնադրու-
թիւնը պատռեցի՞ն : Ո՞չ . այլ հաստատուն պա-
հեցին զանազանութիւն . և շատ աղէկ ըրին : Հաս-
տատուն պահեցին առանց տկարութեան և ա-
ռանց անպատռութեան , բանի տեղ զնելով
բաջաբար զդաղոնի նախանձը և զոխակալութիւ-
նը իւրոպային ՚ի Անմերս և ՚ի Անգոնա :

“ Բաղդը զիայսեր ժառանգը բարձրացոյց ՚ի
դահն . և հետևաբար պատռեց զառաջին յօդ-
ուածը 1815ին դաշնադրութեանցը : իւրոպան
տարակուսութիւնը ցուցուցուց ճանաչելու զիերահաս-
տատութիւնը կայսերութեան . բայց ինչպէս որ
իւրոպան ճանաչեց զիայսերութիւնն , նոյնակէն

52. ՚Վերձակները իրենց կարած հանդերձին մէջէն ի՞նչ մէջը անպատճառ գտնուած բան մը պէտք է չունենան , որով ունենան բան մը՝ որով կարող ըլլան կար կարելու . ։ կամ՝ հանդերձին մէջէն բանի՝ կտրու և ի՞նչ կը գողնան՝ առանց որոյ կ'ունենան բան մը , որին որ երբոր մէջ տեղերուն քովին երկու կտրուի և կարկտուի՝ այն ժամանակ բանի կու գայ: Վսկէց զատ , իրենց սեղանին վրայ միշտ կեցող ի՞նչ բան ձգեն նէ ձեռքերնուն , իւր գլուխը պոչին տակ կը պահէ և միշտ աչքերնուն առջեւ կենալով՝ աներեսոյթ կ'ըլլայ , և ասկէց զգուշանալով՝ իրենց ձեռքին մէջ միշտ ծայր մը կը բռնեն և կը պահեն , զոր մեք տեսնեմք իսկ կը վախնամք :

53. Ո՞վ է այն երեսունութիւն հօգիէ բաղկաց- եալընտանեաց մէջ բնակող օտարազգի ծոյլ ծառայն , որ մեզի պէս աղաներուն մէջ , այս բան գարերէ ՚ի վեր , առջին կեցող զբաղ- մունքով (ՕՌ ընելով՝ մէկ երկու անդամ միայն ծառայութիւն ըրաւ :

54. Ծանոթ չայ մ' օտարազգինք մը շահ յեւ հարց
ցընէ, և այն ալ չայուն՝ չայ չըն ըէ,
նոր ըւր ըսէ, նորեր ընէ, ու կին չընէ, և խո-
նարհութիւն ընէ նէ, ինչպէս կը խոնարհի
կրնան ըսել :

55. Ո՞ր տեղն է այն, ուր շատ մարդ Ճանապար-
հարդութիւն կ'ընէ, և հիմա ինք Ճանապար-
հարդ եղեր է. Չայ չէր Ճանձնար ատենօք,
ու Չայ եղեր է. բնակիչքը որ պինու խելա-
ցի մարդիկ էին, անդդայ եղեր են. կարդա-

կայսերութիւնն ևս ճանաչեց զիտաղութիւնը :
“ Կայսերութիւնը խաղաղութիւնն է ” . այս եւ
զաւ նոր կառավարութեան առաջին խօսքը : Եւ-
րոպան մէկ կողմէ թողուց իւր ոխակալութիւննե-
րը և երկիւղները . կայսերութիւնն ևս թող
տուաւ իւր գրգիւները : Եւ արդ այս փոխա-
դարձ խոհեմութեան շնորհիւ խաղաղութիւնը
ամրացաւ 1852ին , ինչպէս 1830ին և 1848ին նոյն
իսկ փորձութիւններէն , որոնք կ'երևէն թէ
պիտի վրդովէ զայն ” :

Ազգային գպրատանց զարգացմանը և յառաջա-
դիմութեը համար եղած ամէն օրինաւոր՝ ջանքը
գովելի է անշուշն և աղդին գործակցութեանը
և օժանդակութեանը վրայ իրաւունք ունի :

Իւսկիւտարու սուրբ Խաչի գպրոցին օգնակա-
նութեան համար եղած վիճակահանութիւնը , ո-
րուն յայտարարութիւնը վարը կը հրատարակեմք
ի տեղեկութիւն յարգոյ հասարակութեան , այս
պիտի բարեջան և գովելի գործերէն մէկն է ,

հետեւաբար տարակոյս ջունիմը թէ աղդասէր և
ուսումնակիր անձինքը ամէն տեղ յօժարամիտ
պիտի գութան գործակից ըլլալ , իւրաքանչյուրով
ըստ իւր կարեաց՝ այս վիճակահանութեան յաջող
ելլը : Խճախ պիտի տեսնեն մեր ընթերցունե-
րը յիշեալ յայտարարութեանը մէջ , այս վիճա-
կահանութիւն օրինաւոր կերպիւ կարգադրուած
է , և ժողոված գրամք պիտի աւանդուի յարգա-
մեծար խաբամանեան Գ. է. որդ աղային , որ աղդա-
սիրաբար յանձնառու եղած է գանձապետ ըլլալ :

Դգմիրի մէջ և անոր շրջակայ բաղաբներէն այս
վիճակահանութեան ընկեր գրուիլ ուղղող ուսում-
նասէր անձինքը կրնան մեր գրատունէն առնուլ
որբան տոմսակ որ կուղեն . որուն ներքեւ կըսես-
նուի յարգոյ գանձապետին ստորագրութիւնը :

Ուեր քով եղած տոմսակաց թիւը 501էն մինչեւ
600 և 2101էն մինչեւ 2200 է . որոցմէ ծախու-
առնուլ յարգելեաց անուանքը Արշակունյաց Արշա-
կունյաց միջցաւ հետղհետէ պիտի հրատարակուին :

ՅԵՅՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ա յէմականութեան ընկերութեան սուրբ Խաչը
Դպրոպանն , որ ի յանդապար :

Յայտնի է որ Եւրոպից ազգաց մէջ շատ ան-
գամ վիճակահանութեամբ ստակ կը հաւաքեն ,
և այն գումարներով հասարակաց օգտաւոր և
հաստատուն գործեր գլուխ կը հանեն : Իւսկիւ-
տարու սուրբ Խաչի ընկերութիւնն աւ իւր դըս-
րատան յառաջադիմութեանը աւելի պայծառու-
թիւն տալու կարեոր միջոցները արդէն սկզբա-

ցող էին և հիմա կարդացուելու նիւթ են
եղել :

56. Ուր բըզփրիկներն են , որը երկու կողմերնին
որ թագ ունենան՝ կուրծքերնին երեք բաժ-
նուած նշան մը կը ելուլ՝ թագաւոր կ'ըլլան :

57. Կարծր բանի վրայ ընկնողն որ փափուկ ան-
դամը կը հաշմանայ : Վ այ , չէ , սխալըսի :

Անկանողն մէկ անդամը որ պակօնի ինչը՞ր
կ'ըլլայ :

58. Ուր հին ձայնն է ,
Ուր հինցաւ նէ ,
Խոր ձայն մասուա ,
Ինքն՝ ինք եղաւ ,
Վինն՝ հինդ եղաւ .

Ինքն ինք չ'եղաւ , ինքնին ելաւ
Հաւկիմին մէջէն՝ ու պատգ եղաւ :

Վիշ կ'իմացնեմ որ իր թոռն ես ,
Ու հաւկիմ ես , ոչ պապ կ'ըլլաս .

Վայց ձայնն առնես և կիթ մը տաս ,
Ու թէ կիթ , այլ հաւկիմ կ'ըլլաս .

Եւլ խօսքս մէկն , առ եղեղ խրատ աս ,
Ու ձայնն չորս հինդ անդամ կըրինես՝

Հաւատարիմ խւլացի պէս
Աիրուն ուշիմ կենդանին մ'ես :

59. Ուր տիկն ձեւն է ,
Ուր կըսկին տ և է՝
Կամ բըովդ , մօրդ , մին է ,
Կամ տանտիկն է .

Ուր ինք բուկինդ չէ ,
Եւլ որ բու կինդ է ,
Վէ հայրիկն է ,

Վէ հայրիկն է ,

Երբեկն ՚ի զատ , իրեն մէկ գեղեցիկ նպատակ
մըն աւ այս դրած է , որ առանց ծանրութեան
ազգին նոյն գպրատան պայծառութեան միջոց
ըստ կիմաւոր ընէ , և ապագայից աւ գիւրու-
թիւն ժառանց առաջարկութեամբ :
Եւյս հաւանելի հոգովութեամբ մնորինէց որ
50 հազար զուռուշ պատրաստական գրամ ամէն
հաւատարիմ կերպիւ վիճակահանութեան հա-
նէ հետեւ եւ պայմաններուլ :

Տոմսակներուն թիւը գ. 000 հատ են :

Վաստըկաղ տոմսակները 4 հատ պիտի ըլլան :

Առաջնորդ պիտի վաստըկի 25.000

Երրորդը 12.500

Չորրորդը 7.500

5.000

50.000

Ա . Եյս վիճակահանութիւնը հրատարակուե-
լին ըստ ամիս ետքը մայիս 28 Համբարձման օ-
րը պիտի գործադրի Խակիւտար որոշեալ տեղ
մը . և նոյն օրը՝ 4.000 տոմսակներուն գին 100
հազար զուռուշ ամէր ողջ նոյն գործութեան
տեղը պիտի գտնուի :

Բ . Եյս գումարէն 50 հազար զուռուշը ըստ
վերոյակալ բաժանման՝ վաստըկաղ ըստ տամակ
ները պիտի առնեն , և մայցեալ 50 հազար զուռ-
ուշը ուղարք Խաչի ընկերութեան պիտի յանձնու-
թիւը :

Գ . Վաստըկաղ տոմսակաց տէրերը թէկոր ներ-
կայ գտնուին՝ իրենց եւած բաժինը իսկըն պիտի
առնուն . եթէ ներկայ չ գտնուին՝ ՚ի հարկէ
աղդային լրագրաց միջոցաւ որ թիւերուն ելլելլ
պիտի իմասնան . և երբ նոյն տոմսակները Պանձա-
պետ աղային ներկայացնեն , վաստըկաց գումա-
րը պիտի գտնուի :

Դ . Վաստըկաղ տոմսակաց տէրերը թէկոր ներ-
կայ գտնուին՝ իրենց եւած բաժինը իսկըն պիտի
առնուն . եթէ ներկայ չ գտնուին՝ ՚ի հարկէ
աղդային լրագրաց միջոցաւ որ թիւերուն ելլելլ
պիտի իմասնան . և երբ նոյն տոմսակները Պանձա-
պետ աղային ներկայացնեն , վաստըկաց գումա-

րը պիտի ստանան :

Ե . Վաստըկաղ տոմսակները պիտի պարտաւո-
րին իրենց վիճակեալ տոտիներուն հարիւրին
հիմքը՝ վիճակահանութեան ծախուցը համար
համար համացնել :

Ֆ . Եյս գումարէն 16 կանդամանն ստուռ
շնութիւնը լուսուծոյ ողպամութեամբը ըստ մե-
ծի մասն լումացած և անոր վրան արդէն ծած-
կուած ըլլալով , ուրախ պատիւ կը փութամբ այս
հոյակապ և գեղեցիկ տաճարին երկայնութեան
և լայնութեան չափերը ծանուցանելյարգ հա-
սարակութեան , ՚ի փառա Վաստըկաց և ՚ի պար-
ծանս ընդհանուր Հայոց աղայութիւնը պիտի հա-
ւարագուլ 20 Յունվը 1853 :

Վալուէ խանը Շինկեանցի Պաղարեան Յարու-
թիւն աղա :

Չուխանի խանը՝ գրանը մէջը սարաց Ատեփան :

Անդ նոր խանը՝ թիրեաքինեան Պետրոս աղա :

Ենի խաբու՝ Վնտօնեան Աւետիս աղա :

Օրթադէղ պէտրու պարոն Յակով :

Վէյոլու՝ պէտրու պարոն Յուգոս :

Խասպանի խապան օղուլ պարու Յակով :

Խամական աղա Յանիս աղա :</

